

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАСВОЄННЯ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Лещенко Т.О., Юфименко В.Г.

Українська медична стоматологічна академія

Висвітлено елементи методики навчання української мови як іноземної на стоматологічному факультеті. Запропоновано алгоритм практичної навчальної діяльності викладача і студентів над адаптованим лексичним матеріалом із підручників зі стоматології та перевірки його засвоєння методом ССҚ.

Ключові слова: українська мова як іноземна, українська мова за професійним спрямуванням, стоматологія, метод ССҚ.

The article presents the elements of the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language at the Faculty of Dentistry. The algorithm of the practical teaching activity of the teacher and students on the adapted lexical material from the textbooks on dentistry and verification of its assimilation by the method of CCQ is suggested.

Keywords: Ukrainian as a foreign language, Ukrainian language for professional orientation, dentistry, CCQ method.

Актуальність проблеми. За загальноєвропейськими рекомендаціями, іноземні студенти немовних закладів вищої освіти мають оволодіти загальнонавчальною і професійно орієнтованою іноземною мовою. Це стосується й студентів медичних ЗВО, які в оволодінні мовою мають здобути такий рівень комунікативної компетенції, який дозволить їм користуватися іноземною мовою в медичній галузі професійної діяльності [1]. Володіння іноземною мовою для іноземного студента-медика стає його значущою особистісною характеристикою, що передбачає здатність вступати в професійну комунікацію з пацієнтами. Українська мова як іноземна на сучасному етапі стає важливим складником компетентності студента-медика [4, с. 56]. В умовах сучасних інноваційних змін в українській вищій освіті доцільно використовувати здобутки не лише вітчизняних, а й іноземних науковців, адаптуючи їх до навчання української мови студентів-іноземців медичних ЗВО.

Мета дослідження – запропонувати окрему методику й алгоритм навчання української мови як іноземної студентів стоматологічного факультету з англomовною формою навчання.

Матеріали і методи. Власні методичні напрацювання, призначені для підготовки студентів-стоматологів, для яких рідною мовою або мовою-посередником є англійська; вітчизняні дослідження комунікативного методу викладання іноземної мови [2, с. 125] і концепції провідних іноземних науковців [6, 7].

Результати та їх обговорення. В основу алгоритму навчальної діяльності на практичному занятті з української мови як іноземної з англomовними студентами-стоматологами покладено методику ESP (English for Specific Purposes) Джима Скрівенера [6]. Її прикметні риси – чітка профілізація, орієнтація на майбутню професійну специфіку діяльності студентів, які вивчають мову; інтерактив між викладачем і студентами задля підвищення ефективності заняття. Цілковито погоджуємося зі Скоттом Торнбері, який пропонує застосовувати самостійний підбір студентами навчальних матеріалів – у такому разі викладач виконує роль координатора навчального процесу [6, с. 310–311]. Відповідно до методики ESP ми звернулися до профілізованих джерел (підручники зі стоматології, лікарняні інструкції тощо) та змодельували професійно орієнтовані мовленнєві ситуації (імітація діалогів із пацієнтом) [7, с. 97].

Пріоритетний напрям навчання української мови як іноземної – когнітивний, який найпродуктивніше реалізується в засвоєнні нової лексики. Відомо, що продуктивне володіння лексикою (й окремі слова, і т. зв. “chunks” – усталені/стійкі словосполучення) означає вміння ввести її в мовленнєвий потік у нерозривній єдності форми, значення і функцій лексичної одиниці [6, с. 24–25]. Продуктивність методу, тобто рівень засвоєння лексичного контенту й опанування професійно адаптованих комунікативних навичок, рекомендовано оцінювати за допомогою так званих ССҚ (concept-checking questions) – запитань, на які можна дати коротку ствердну чи заперечну відповідь [7, с. 24–25]. Ми певною мірою модифікували цей метод.

Зі студентами-стоматологами нами апробовано фрагмент (тривалість 45 хв) процесу засвоєння нової лексики й опанування комунікативних навичок на матеріалі теми “Скарги пацієнта й симптоми захворювань у терапевтичній стоматології”. Провідна мета заняття – засвоєння основних моделей взаємин «лікар-стоматолог – пацієнт». Допоміжна мета – розвиток навичок читання для отримання загальної та профілізованої інформації.

Основні етапи заняття

1) Адаптаційна розминка. З’ясування фонових знань студентів-іноземців. Етап pre-reading (підготовка до читання), тривалість – 3 хв. Установлення відповідностей і заповнення пропусків.

Викладач: Поедняйте слова так, щоб утворилися словосполучення. / Match the words to make phrases (the words that go together).

Лікувати	ліки
Купувати	хворий зуб
Приходити	Знімок
Установити	Зуб
Зробити	стан зубів
Свердлити	до стоматолога
Перевіряти	на огляд
Звертатися	Пломбу
Одягати	Рот
Відкрити	халат

Викладач: Підберіть антоніми до наступних слів. / Write down the opposites: *постійна пломба* - _____ *пломба*, *верхня щелепа* - _____ *щелепа*, *хворий зуб* - _____ *зуб*.

2) Читання тексту для отримання загальної інформації (5 хв).

Варто звернути увагу студентів на слово "ясна"/ «the gums» і пояснити заздалегідь, що цей термін в українській мові має тільки форму множини (pl.), а прикметник, утворений від нього, має форму "ясенний" [3, с.177]. Питання для перевірки розуміння слова (concept-checking questions): *У пацієнта набрякли ясна?(Так). У пацієнта інфікована ясенна кишеня?(Так)*

Викладач: Запам'ятайте наступні слова і словосполучення. / Learn the following words and expressions. *Сильний зубний біль* – a bad toothache. *Біль у зубі при накушуванні* – pain in the tooth when biting. *Чутливість до холодного і гарячого* – tenderness to cold and hot. *Гігієна ротової порожнини*– oral hygiene. *Видаляти* – to remove. *Чищення зубного каменя і нальоту* – scaling and polishing stains. *Процедура* – sitting. *Рухомість зубів* – shaking teeth. *Запалення* – inflammation. *Полоскати* – rinse.

Викладач: Прочитайте текст./Read the text.

<p><i>Люди часто звертаються до стоматолога. Стоматолог – це зубний лікар. Стоматологи лікують зуби. Стоматолог-терапевт перевіряє стан зубів. Лікар оглядає рот, зуби і ясна. Він використовує дзеркало. Якщо у вас є дірка (дірочка) або порожнина в зубі, лікар установить пломбу. Іноколи лікар говорить, що потрібно зробити знімок зубів (рентгенограму). Стоматолог-хірург видаляє зуби, які неможливо виликувати. Іноколи стоматолог виконує місцеву анестезію. Лікар робить укол, і пацієнт не відчуває болю, коли лікар свердлить чи видаляє зуб.</i> <i>Зрештою, «профілактика краще, ніж лікування».</i> <i>Стоматологи рекомендують чистити зуби два рази за день і приходити на огляд два рази (двічі) за рік.</i> <i>Будь-яке захворювання зубів і ротової порожнини слід своєчасно лікувати, виконувати профілактичні заходи і постійні гігієнічні процедури в стоматолога. Несвоєчасне лікування може призвести до втрати зубів.</i></p>	<p>People often visit a dentist. A dentist is a tooth doctor. Dentists care for teeth. The dentist checks condition of your teeth. The doctor examines your mouth, teeth, and gums. He uses a mirror. If you have a hole, or a cavity in the tooth, the doctor will put a filling. Sometimes, the doctor says that you need to have dental x-rays. A surgeon dentist removes the teeth which is impossible to cure. In some occasions, you will need a local anesthetics. The doctor makes injection so that the patient can not feel the pain when the dentist drills or removes the tooth. Finally, «prevention is better than cure». Dentists recommend you brush your teeth twice a day and go for a check-up twice a year. Any diseases of teeth and oral cavity should be treated in a timely manner, preventive measures and constant hygienic procedures at the dentist. Untimely treatment can lead to loss of teeth.</p>
--	--

Запитання до тексту:

1. Що потрібно робити, коли виникають перші симптоми стоматологічного захворювання?
2. До чого може призвести несвоєчасне лікування?
3. Чи потрібно проводити гігієнічні процедури в стоматолога?
4. Що краще – профілактика чи лікування?

Викладач: Поставте запитання до підкреслених слів. / Make up the questions.

- a. Стоматологи радять проходити огляд два рази за рік.
- b. Стоматолог-терапевт перевіряє стан зубів.
- c. Лікар оглядає рот, зуби і ясна.
- d. Лікар робить укол.
- e. Стоматологи лікують зуби.
- f. Лікар свердлить зуб.
- g. Стоматолог-хірург видаляє зуби.

3) Словникові вправи (5 хв). Тут доцільні парна робота і самоперевірка.

Викладач: Запам'ятайте слова і словосполучення. / Learn the words and expressions.

<i>Біль (ниючий, гострий, пульсуючий)</i>	pain (aching, acute, pulsating)
<i>Набряк ясен</i>	swollen gums
<i>Кровоточивість ясен</i>	bleeding gums
<i>Почервоніння ясен</i>	redness of the gums
<i>Гнійні виділення</i>	purulent discharge
<i>Неприємний запах із рота</i>	bad breath
<i>Руйнування твердих тканин зуба</i>	destruction of hard tooth tissues
<i>Недостатнє слиновиділення</i>	insufficient salivation
<i>Щілина, проміжок між зубами</i>	gap
<i>Болючий</i>	painful
<i>Щербатий зуб</i>	chipped tooth
<i>Знеболювальне</i>	anaesthesia
<i>Передні зуби</i>	front teeth

4) Аудіювання. Тренування навичок слухання для отримання конкретної інформації (9 хв).

Студенти двічі прослуховують діалог між лікарем-стоматологом і пацієнтом, після якого вони мають дати відповідь на запитання (множинний вибір).

У стоматолога

Лікар: *Добрий ранок. Чим можу бути вам корисним? Що вас турбує?*

Пацієнт: *У мене дуже поганий (гнилий) зуб. Він мене турбує і вдень, і вночі.*

Лікар: Зараз я маю оглянути вашу ротову порожнину. Відкрийте рот ширше. Який це зуб?

Пацієнт: Ось цей зліва. Ви його видалите?

Лікар: Ваш зуб дуже поганий, але поки ще не занадто пізно для того, щоб спробувати його полікувати. Зараз я покладу в зуб спеціальні ліки. Потім Ви підійдете до мене через два дні в цей же час. Я встановлю в цей зуб пломбу.

Пацієнт: Дуже дякую, лікарю.

Лікар: Не варто подяки.

Пацієнт: До побачення.

Лікар: До побачення.

Doctor: Good morning. What can I do for you? What troubles do you have?

Patient: I have got a very bad tooth. It's troubling me day and night.

Doctor: Now I must examine your mouth. Open it wide. Which one is it?

Patient: This one on the left. Will you take it out?

Doctor: Your tooth is very bad but it is not too late for trying to treat it. I will put a special medicine into the tooth now. Then you will come in two days at the same time. I will fill the tooth.

Patient: Thank you very much, doctor.

Doctor: Not at all.

Patient: Good-bye.

Doctor: Good-bye.

Викладач: Дайте відповіді на запитання пацієнта. / Answer your patient's questions.

1. Лікарю, що мені робити, якщо вдома зуб буде боліти?

2. Через скільки часу після процедури можна їсти?

3. Скажіть, будь ласка, коли Ви працюєте?

4. Лікарю, скажіть, як часто потрібно змінювати зубну щітку?

Викладач: Прочитайте діалог.

– Усе. Закрийте рот і порухайте нижньою щелепою. Нічого не заважає?

– Ні. Усе добре.

– Не їжте і не пийте нічого 2 години. Коли припиниться анестезія, зуб може трохи боліти. Якщо буде боліти сильно, прийміть безболісний засіб.

– Гаразд. А коли мені приходити наступного разу?

– Я працюю в понеділок у першу зміну, в четвер і п'ятницю – у другу. Коли вам краще – в першу чи в другу зміну?

– Запишіть мене на другу зміну.

– Гаразд. Четвер, на 16.30. Влаштовує?

– Якщо можна, після п'ятої.

– Добре. Давайте на 17.30? Зможете?

– Так, чудово. Дякую. – Приходьте обов'язково.

1. Яка проблема в пацієнта?

2. Чому в пацієнта болить зуб?

3. Що вирішив зробити лікар?

4. Лікар установив постійну пломбу?

5. Пацієнтові було боляче? Чому?

6. Які рекомендації дав стоматолог?

7. Як працює стоматолог? В які дні? В яку зміну?

8. Коли пацієнт прийде наступного разу?

5) Мовлення. Продуктивний етап заняття (12 хв). Застосовуючи метод рольової гри, студенти в парах виконують роль лікаря-стоматолога і пацієнта, створюючи власні діалоги на основі опрацьованого на попередньому етапі. Студентам пропонуємо використовувати певні мовні кліше.

<p>Пацієнт: Добрий день, лікарю!</p> <p>Лікар: Добрий, що вас турбує?</p> <p>Пацієнт: Я прийшов, тому що мій зуб почав боліти.</p> <p>Лікар: Ви любите цукерки?</p> <p>Пацієнт: Так.</p> <p>Лікар: Зараз подивлюся... Мені здається, у вас карієс.</p> <p>Пацієнт: Що робити?</p> <p>Лікар: Будемо лікувати.</p> <p>Пацієнт: Добре, тільки мені зробіть анестезію.</p> <p>Лікар: Звісно.</p> <p>Пацієнт: Добре, почнемо.</p>	<p>Patient: Good afternoon, doctor!</p> <p>Doctor: Good, what do you hurt?</p> <p>Patient: I came because my tooth began to get sick.</p> <p>Doctor: Do you like candies?</p> <p>Patient: Yes.</p> <p>Doctor: Now I'll look ... It seems to me, you have caries.</p> <p>Patient: What to do?</p> <p>Doctor: We will be treated.</p> <p>Patient: Well, just make me an anesthetic.</p> <p>Doctor: Of course.</p> <p>Patient: Well, let's get started.</p>
--	--

6) Письмо. Продуктивний етап (10 хв). Доцільні парна робота і самоперевірка (як альтернативу традиційній перевірці правильності можна написати на дошці список правильних відповідей після виконання завдань). Студенти використовують матеріали діалогів, створених ними, для заповнення нотаток пацієнта про свій візит до стоматолога.

Викладач: Заповніть пропуски в розповіді пацієнта про свій візит до стоматолога. / Fill in the blanks in the story the patient told about his visit to the dentist.

Учора мій друг Ахмед ходив до стоматолога. У нього болів _____. Лікар оглянув зуби і сказав, що в нього є невелика _____, тому зуб потрібно _____. Він боявся, що буде боляче. Але

стоматолог зробив _____, і Ахмед нічого не відчував. Лікар поклав у зуб _____ і встановив тимчасову _____.

Викладач: Перекладіть українською / Translate in Ukrainian.

Every time I have bleeding gums, I come to see the dentist.

Щоразу, коли в мене кровоточать ясна, я відвідую дантиста.

If you have a bit of decay, you don't feel any pain.

Якщо у Вас незначне ушкодження зуба, Ви не відчуваєте болю.

The dentist gave my tooth an x-ray and proposed root canal treatment.

Стоматолог зробив рентген мого зуба і запропонував лікування зубних каналів.

Jessica made an appointment with her dental hygienist last week.

Джессіка записалася на прийом до свого стоматолога-гігієніста минулого тижня.

During the dental check-up you need to lean back and open the mouth wide.

На огляді в стоматолога Вам необхідно відкинутися назад і широко розкрити рот.

Отже, за 45 хвилин фрагмента заняття за продуктивною методикою студенти засвоюють професійну лексику в контексті, який моделює реальні професійні ситуації, та вдосконалюють чотири основні мовленнєві навички.

Наша діяльність над адаптацією ESP до навчання української мови як іноземної студентів, для яких мовою навчання в ЗВО є англійська, демонструє продуктивність такого методичного підходу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перспективною вважаємо поступову розробку адаптованих для іноземних студентів підручників і посібників, що міститимуть автентичні тексти стоматологічного спрямування.

Список використаної літератури

1. Гальчун Н.П. Іноземна мова як складова підготовки висококваліфікованих медиків / Н.П. Гальчун // Педагогічний пошук. – 2014. – № 1 (81). – С. 25–27.
2. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.
3. Лещенко Т. О. Українська мова в медицині : навч. посіб. для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко. – Полтава, 2017. – 332 с.
4. Лещенко Т. О. Українська мова як інструмент професійної адаптації студентів-іноземних громадян в Україні / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: проблеми та перспективи : зб. статей навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2018. – С. 54–56.
5. Лещенко Т. О. Шляхи удосконалення мовної підготовки іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко, О. М. Шевченко // Актуальні питання суспільно-гуманітарних наук та історії медицини : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 2018. – С. 111–113.
6. Scrivener J. Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching. Third Edition / Jim Scrivener. – Oxford: Mac-Millan, 2011. – 416 p.
7. Thornbury S. Watkins. Peter. The CELTA Course: Trainer's Manual / Scott Thornbury, Peter Watkins. – Cambridge: CUP, 2007. – 186 p.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ІНФОРМАТИКА»

Ленкова О.О.

Українська медична стоматологічна академія

Підкреслено, що самостійна робота відіграє особливу роль у підготовці майбутніх лікарів, а її ефективність залежить від специфіки організації. Проаналізовано організацію самостійної роботи студентів, зокрема традиційний підхід до навчання і методи індивідуального навчання.

Ключові слова: самостійна робота, самопідготовка, самонавчання, навчальна діяльність, самодослідження.

Independent work plays a special role in the training of future doctors. The effectiveness of independent work depends on the specifics of the organization. This article provides an analysis of the organization of the independent work of students, which reveal the traditional approach to learning and methods of individual learning.

Keywords: independent work, self-training, self-study, educational activity, self-research.

Упровадження кредитної системи навчання в закладі вищої освіти демонструє необхідність самостійної роботи студента в навчальному процесі. В умовах скорочення аудиторних годин основне навантаження в засвоєнні знань припадає на самостійну роботу студентів і самостійне засвоєння матеріалу, який формує здатність до самоорганізації й самоосвіти. Відомо, що на заняттях викладач активніший, а студенти виконують пасивнішу роль, натомість найвища активність виникає в процесі організації самостійної роботи студентів. Але не будь-яка "самостійна робота" є такою насправді. Вона може бути успішною тільки за умови, коли організована викладачем на найвищому рівні. Тому важливо розглянути питання про те, як підготувати студентів до самостійної діяльності й організувати самостійну роботу таким чином, щоб у студентів був інтерес до неї та задоволення від результату. Відомо, що самостійна робота студентів сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу, стимулює пізнавальні й професійні інтереси, розвиває творчий підхід та ініціативну діяльність, сприяє зростанню мотивації навчання [2].

Самостійна робота – це тип навчальної діяльності, виконуваної студентом без безпосереднього контакту з викладачем або під контролем викладача за допомогою цільових навчальних матеріалів. Широке застосування комп'ютерних та інформаційних технологій сприяло впровадженню інтерактивної форми навчання за комплексно-